

**ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА:
МИНУЛЕ – СУЧАСНЕ – МАЙБУТНЄ**

УДК 027.7:005.72(477.52/.54)

Ірина Журавльова,

директор Центральної наукової бібліотеки
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Бібліотеки вишів Харківського зонального методичного об'єднання: нова якість роботи

На прикладі роботи наукових бібліотек державних вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації Харківського зонального методичного об'єднання розглядаються питання впливу новітніх технологій на якість роботи бібліотек, впровадження АІБС у роботу книгозбірень, що принципово змінило їх діяльність, зокрема трансформувало традиційні бібліотечні сервіси.

К л ю ч о в і с л о в а: бібліотеки Харківського зонального методичного об'єднання, автоматизація бібліотечної справи, бібліотечні програмні продукти, цифрові бібліотечні послуги, партнерство, бібліотечний менеджмент.

The impact of the modern technologies on a library work quality, introduction of the automated information library systems to the libraries work that fundamentally altered their activity, qualitatively transformed traditional library services, is considered in the paper based on the experience of the scientific libraries of the institutions of higher education of the III–IV levels of accreditation of the Kharkiv zonal methodical association. Overview of the libraries activity for 2012 is presented.

К e y w o r d s: libraries of the Kharkiv zonal methodical association, new technologies in librarianship, library work quality, digital library services, partnership, library management.

Бібліотечна мережа вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації в Україні нараховує 236 бібліотек. Вони відносяться до 12 міністерств і 8 відомств. Найбільша мережа бібліотек Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України – 129 бібліотек. У складі Харківського зонального методичного об'єднання (ХЗМО) діє 36 бібліотек державних вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації: 25 бібліотек вишів Харкова, 5 – Полтави, 4 – Сум, бібліотека Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського, бібліотека Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка. На 1 січня 2013 р. сукупний фонд бібліотек становив 22 888 205 документів (загальний фонд бібліотечних ресурсів вишів України – 122 728 800 документів). У 2012 р. бібліотеки ХЗМО обслужили 964 420 користувачів, яким було видано 21 379 715 документів.

Діяльність бібліотек об'єднання спрямована на організацію бібліотечного, інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування користувачів, на формування, опрацювання, упорядкування і зберігання бібліотечних фондів, наукове і методичне забезпе-

чення розвитку бібліотечної діяльності, підвищення професійного рівня персоналу.

Головне завдання бібліотеки як науково-освітнього, інформаційного і соціокультурного підрозділу вишу – науково-інформаційне забезпечення загально-освітнього процесу і науково-дослідної роботи, сприяння популяризації знань, інтеграції науки, освіти, культури. Якість роботи бібліотек нині великою мірою залежить від упровадження комп'ютерних технологій, автоматизації інформаційних і бібліотечно-бібліографічних процесів. Тому використання сучасних інформаційних технологій вже давно увійшло у практику роботи більшості бібліотек.

Рік від року книгозбірні об'єднання удосконалюють довідково-бібліографічне та інформаційне забезпечення навчального процесу і наукової діяльності навчальних закладів, упроваджують інноваційні технології бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів.

Принципово змінюють діяльність книгозбірень цифрові технології, особливо що стосується їх традиційного сервісу. Крім комплектування документів на традиційних носіях, бібліотеки формують і їх електронні

ресурси, що позитивно позначається на забезпеченні навчального і наукового процесів. На сьогодні бібліотеками ХЗМО вже накопичено значний інформаційний ресурс, різні методи та форми розповсюдження інформації та обслуговування читачів.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна головним пріоритетом свого розвитку на період до 2020 р. визначив максимально повне розкриття його науково-дослідного потенціалу, а також входження до списку кращих вишів світу за визнаним університетським рейтингом¹. Звичайно ж, якісне інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу і наукових досліджень в університеті передбачає і розвиток науково-дослідної діяльності університетської бібліотеки: нові принципи формування бібліотечного фонду, ефективне обслуговування, що, в першу чергу, передбачає створення і накопичення ресурсної бази електронної бібліотеки. Центральна наукова бібліотека, яка очолює Харківське зональне методичне об'єднання, ставить перед собою мету: у найближчі роки досягти рівня інформаційно-бібліотечного обслуговування провідних університетів світу. Тому основними завданнями бібліотеки визначено:

- запровадження передових інформаційних технологій для здійснення наукової, науково-інформаційної, культурно-просвітницької діяльності та міжнародного співробітництва у сферах формування, обміну та використання світових бібліотечних ресурсів;
- формування універсального фонду інформаційних ресурсів на різних носіях;
- створення електронної бібліотеки університету і надання нею нових послуг студентам, аспірантам, професорсько-викладацькому складу, працівникам;
- підвищення рівня інформаційно-бібліотечного обслуговування шляхом забезпечення доступності до повнотекстових ресурсів;
- створення страхового фонду рукописів, стародруків, рідкісних та цінних видань.

Головним методичним центром для вузівських бібліотек України є Наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Т. Шевченка. Вона, будучи опорною базою Науково-методичної бібліотечної комісії (НМБК) при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України, здійснює загальне методичне керівництво бібліотеками вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації всіх систем і відомств. На щорічній науково-практичній конференції, яка проходить на базі Наукової бібліотеки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського (у 2012 р. вона мала назву «Традиції та новації в інформаційному забезпеченні науки і освіти»), керівникам вищих навчальних закладів було рекомендовано розгляну-

ти на засіданні Ради ректорів діяльність бібліотек вишів регіону і стан їх забезпечення сучасними технологічними та технічними засобами. Першочергові завдання щодо розвитку бібліотек вишів Харківського методичного об'єднання і бібліотек міста були окреслені на спільному засіданні Ради ректорів м. Харкова і Головного управління освіти і науки Харківської державної обласної адміністрації у вересні 2012 р. Учасники зібрання наголошували, що бібліотеки вишів мають значний потенціал, який можна ефективно реалізувати тільки шляхом інтеграції бібліотек різних систем і відомств у єдине інформаційне середовище; створення спільних електронних ресурсів; спільного використання існуючих бібліотечних ресурсів як традиційних, так і електронних. Для налагодження взаємообслуговування читачів у бібліотеках вишів варто створити розподілений каталог бібліотек вишів Харківського регіону та Єдину реєстраційну читачську картку.

Бібліотеки вишів з багатими фондами, автоматизованими технологіями, сучасним обслуговуванням читачів дедалі частіше стають однією з найбільш запитуваних служб у навчальному закладі. Пріоритетним напрямом діяльності книгозбірні є автоматизація бібліотечних процесів, запровадження інноваційних технологій. Важлива складова цього напрямку – формування електронної бібліотеки, створення зручних можливостей для використання електронних ресурсів.

Бібліотеки ХЗМО на кінець 2012 р. мали понад півтори тисячі персональних комп'ютерів, тобто їх комп'ютеризація становить 88 %. Керівництво вишів прагне до удосконалення технічного забезпечення бібліотек. У 23 бібліотеках об'єднання функціонує бездротова локальна мережа Wi-Fi.

Одна з наймолодших бібліотек вищих навчальних закладів об'єднання – Наукова бібліотека Української академії банківської справи Національного банку України (УАБС). Лише у лютому 1996 р. було підписано Постанову Кабінету Міністрів України про створення Академії, а нині вона вже входить до десяти кращих економічних навчальних закладів України. У грудні 2009 р. здали в експлуатацію нову будівлю бібліотеки з найсучаснішим обладнанням і цілим комплексом інноваційних технологій. 2010 р. бібліотека виграла конкурс Української бібліотечної асоціації та стала лауреатом премії «Бібліотека року» в Україні. У 2012 р. великий конференц-зал бібліотеки було обладнано багатофункціональною сучасною моделлю аудіо-відео презентаційного обладнання, що сприятиме урізноманітненню форм наукової комунікації, уможливить проведення дистанційних науково-освітніх та культурних заходів. У залі встановлено 8 плазмових екранів і систему відео-конференцій для організації телемостів, науково-практичних конференцій, відео-лекцій, тренінгів, прес-конференцій, нарад у режимі реального часу.

¹ <http://www.univer.kharkov.ua/ua/general/program2020>

У 2012 р. НТБ ХНТУ «ХПІ» також отримала нове сучасне приміщення. Його 6 поверхів призначені для зберігання 1,5 млн томів. У бібліотеці впроваджена комплексна система безпеки, відеонагляду, система RFID – технології, нові технології для обслуговування читачів. Влітку розпочалося будівництво нової бібліотеки Юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, де планується розмістити 4 млн томів, запровадити найсучасніші технології як для бібліотекарів, так і для читачів.

Бібліотеки надають користувачам весь комплекс бібліотечно-інформаційних послуг у найбільш зручному для них режимі: як у самій бібліотеці, так і поза нею – за телефоном, за допомогою електронної пошти, мережі Інтернет. Забезпечується доступ як до власних, так і до корпоративних інформаційних ресурсів будь-якому користувачеві, незалежно від його місцезнаходження. Таким чином, бібліотеки почали надавати послуги тим, хто ніколи не відкривав двері бібліотеки – віддаленим користувачам. З метою оперативного і якісного інформаційного забезпечення навчального, виховного і науково-дослідного процесів бібліотеки особливу увагу приділяють створенню електронних бібліотек. Ефективному використанню ресурсів бібліотек, наданню користувачам доступу до інформації великою мірою сприяють електронні каталоги (ЕК), власностворені та передплачувані бази даних, ресурси глобальної мережі.

У ХЗМО електронні каталоги створені у 33 бібліотеках. У них представлено 4 756 тис. бібліографічних записів. Вони постійно поповнюються. Наприклад, у ЕК НБ Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» вже відображено майже 100 % її фонду, а це 1 млн 300 тис. примірників. До ЕК Науково-технічної бібліотеки Харківського національного економічного університету також введено 100 % фонду. У НБ Харківського національного університету радіоелектроніки (ХНУРЕ) 75 % бібліографічних записів активної частини друкованого фонду внесено до ЕК. А у наукових бібліотеках СумДУ, УАБС електронні каталоги лише формуються.

Одним з основних завдань сучасних бібліотек стає забезпечення цілодобового доступу до електронного каталогу і повнотекстових ресурсів. Найбільш відвідувана сторінка сайту ЦНБ ХНУ імені В.Н. Каразіна – це сторінка електронного каталогу, який представлено в Інтернет-мережі цілодобово². На 1 січня 2013 р. у ньому представлено понад 700 тис. назв, понад 1 млн примірників, 6900 назв періодичних видань. Крім того створюється власний тезаурус (275 тис. рубрик і підрубрик), авторитетні файли вчених університету. За особистим паролем читач також може побачити свій

електронний формуляр з виданою йому літературою. Така послуга уже діє в бібліотеках СумДУ, ХНУРЕ. ЕК бібліотеки Української медичної стоматологічної академії (УМСА) виставлений для користувачів на сайті Асоціації «ІРБІС Україна»³. З 2012 р. ця бібліотека є також учасником корпорації медичних бібліотек на чолі з Національною науковою медичною бібліотекою України зі створення електронного каталогу.

Бібліотеки проводять дослідження з питань використання електронних і карткових каталогів. Зокрема, бібліотекою Полтавського університету економіки та торгівлі у рамках науково-дослідної роботи «Формування системи обслуговування користувачів в умовах автоматизації основних технологічних процесів у бібліотеці вишу» минулого року вивчалось питання «Ефективність використання читачами карткових і електронних каталогів». За результатами цього дослідження було прийнято рішення про припинення поповнення карткових каталогів бібліотеки. У рамках секції НМБК МОН молоді та спорту України з обробки документів і ведення довідкового апарату НБ ХНУРЕ розпочато підготовку до проведення дослідження з оцінювання якості електронних каталогів бібліотек вишів. Бібліотека ставить собі за мету виявити рівень якості електронних каталогів і визначити напрями діяльності бібліотек з удосконалення ЕК.

Для інформаційного обслуговування користувачів, автоматизації бібліотечних процесів книгозбірні вишів ХЗМО використовують ліцензовані бібліотечні програмні продукти, а також власні розробки.

Програмою УФД/Бібліотека послугуються у бібліотеках Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «ХАІ», Харківського національного університету радіоелектроніки, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Харківського державного університету харчування та торгівлі, Харківської державної академії культури, Харківського національного економічного університету, Харківської державної академії дизайну і мистецтва, Харківської гуманітарно-педагогічної академії, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Сумського державного університету, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Система ІРБІС функціонує у бібліотеках Національного технічного університету «ХПІ», Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Української інженерно-педагогічної академії, Харківського національного медичного університету, Національного фармацевтичного університету, Харківського національного технічного

² (<http://library.univer.kharkov.ua/phpopac/index.php?lang=ua>)

³ <http://www.e-catalog.name>

університету сільського господарства імені Петра Василенка, Харківського інституту банківської справи УБС НБУ, Української медичної стоматологічної академії, Сумського національного аграрного університету, Української академії банківської справи.

АІБС Unilib діє у бібліотеках Національного університету цивільного захисту України, Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

З бібліотечною програмою LIBER-MEDIA працює бібліотека Харківського національного університету будівництва та архітектури. Упродовж 2000–2011 рр. її використовувала бібліотека Національного фармацевтичного університету, а ЦНБ ХНУ імені В. Н. Каразіна – з 1996-го до 2012 р.

АІБС Absotheque UNICODE впроваджена у бібліотеках Полтавського університету економіки і торгівлі, ЦНБ ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Система Koha встановлена у бібліотеці Харківської національної академії міського господарства.

Бібліотеки Української державної академії залізничного транспорту, Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва працюють з власними розробками бібліотечних програм.

Упровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, їх постійне удосконалення якісно змінює відносини бібліотека – читач, з'являються абсолютно нові форми роботи з читачем. Бібліотеки прагнуть забезпечити ефективність, комфортність і швидкість обслуговування користувачів, віддають перевагу сучасним формам обслуговування, пропонують якісно нові послуги. Бібліотеки об'єднання приділяють значну увагу дослідженню процесів бібліотечного обслуговування і забезпеченості навчального і наукового процесів у вишах. Шлях документа від моменту його надходження і до видачі читачеві істотно змінився, повернення літератури на абонементів у деяких бібліотеках методичного об'єднання вже проходить без бібліотекаря, завдяки «бібліотечній скриньці»; збільшується кількість літератури, яка видається читачеві до дому; доступ до власних повнотекстових матеріалів організовується також через пошукову сторінку електронного каталога. Зважаючи на те, що обслуговування студентів-іноземців потребує від бібліотекарів знання іноземних мов, бібліотека Харківського національного медичного університету запровадила автоматизовану видачу документів на абонементі з читальним залом для обслуговування англійських студентів, котрі здобувають освіту в університеті, – Library for English medium students.

Досить часто через бібліотечні сайти здійснюється моніторинг процесів обслуговування і вивчаються інформаційні потреби користувачів. На бібліотечних

сайтах проводяться опитування користувачів. Це допомагає бібліотечним працівникам оперативно виявляти існуючі проблеми та знаходити шляхи покращення своєї діяльності.

У 2012 р. НБ Сумського національного аграрного університету провела соціологічне дослідження на тему: «Ступінь задоволення користувачів бібліотечним обслуговуванням та наявними інформаційними ресурсами». Результати цього дослідження були представлені у вигляді моделей статистичних даних, які бібліотека використовує при плануванні та визначенні основних напрямів подальшої роботи. Того ж року і бібліотека Сумського державного педагогічного університету проводила соціологічне дослідження, в процесі якого з'ясувалися інформаційні потреби педагогів.

На сайті бібліотеки Української академії банківської справи працює онлайн-служба «Віртуальне комплектування». Завдяки цьому сервісу викладачі академії мають змогу у зручний для них час дистанційно робити замовлення нової літератури з метою доукомплектування бібліотечного фонду та покращення книгозабезпеченості дисциплін навчальною, науковою та довідковою літературою. На виконання рішень Ради ректорів вишів III–IV рівнів акредитації Харківського регіону стосовно взаємообслуговування читачів бібліотеки вишів ХЗМО найближчим часом приступають до розроблення проекту «Єдиний квиток користувача бібліотек вишів Харкова».

Бібліотеки використовують у своїй роботі інформаційні ресурси для максимально повного забезпечення освітнього і науково-дослідного процесів. Для студентів і викладачів проводяться семінари, на яких бібліотекарі навчають користувачів роботи з колекціями електронних інформаційних ресурсів.

Участь у проєкті «ELibUkr. Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України», який було розпочато у 2010 р. трьома університетами: Національним університетом «Києво-Могилянська академія», Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича і Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна, дає змогу бібліотекам методичного об'єднання надавати користувачам доступ до відомих світових інформаційних ресурсів: Euromonitor International, Oxford Scholarship Online, Encyclopaedia Britannica Academic Edition and Image Quest, ACM Digital Library та ін. ВНЗ передплачували у 2012 р. БД відомих компаній: «EBSCO Publishing», EastView, «Royal Society of Chemistry», «American Physical Society – APS», ЦУЛ, Ліга-Закон, дисертації РДБ, РЖ ВІНІТІ тощо. Учені, науковці отримують доступ до новітньої наукової інформації, що сприяє подальшому розвитку наукових досліджень.

Такий новий напрям діяльності бібліотек, як онлайн-довідкова служба, також стає традиційним і

досить популярним сервісом. У онлайн-овому довідково-бібліографічному обслуговуванні виконуються тематичні запити, пов'язані з бібліографічним пошуком на основі традиційних і електронних ресурсів, ресурсів мережі Інтернет. Онлайн-ові довідкові служби працюють у 15 бібліотеках об'єднання.

Бібліотеки об'єднання працюють над створенням і забезпеченням доступу до власних е-колекцій. Це електронні ресурси власної генерації – локальні бібліографічні БД, бібліографічні покажчики та списки, фактографічні дані; доступ до повних текстів документів.

Дедалі популярнішим видом спеціальних інформаційних ресурсів і послуг бібліотек вишів стають інституційні депозитарії. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні відкритого доступу до результатів наукових досліджень. Електронні архіви створені у 14 бібліотеках ХЗМО. Станом на кінець 2012 р. інституційні репозитарії містили 74 399 документів. Про популярність вмісту цих інституційних електронних архівів серед користувачів свідчить кількість звернень до них. Наприклад, до е-архіву Каразінського університету кількість звернень у 2012 р. сягнула понад 400 тис.

Один з перших електронних архівів – репозиторій KNAME Digital Repositor⁴ – почав функціонувати у

Станом на 1 січня 2013 р. в архіві представлено понад 30 тисяч повнотекстових документів.

В електронному архіві УАБС – eUABIR: Electronic Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine Institutional Repository⁶ представлено більше 9 тисяч публікацій.

414-е місце в світі і 8-е в Україні займає електронний архів Каразінського університету eKhNUIR⁷, який функціонує на основі програмного забезпечення DSpace 1.5.1. До нього внесено більше 7000 документів. Головний спосіб поповнення електронного архіву – самостійне архівування вченими своїх наукових робіт. Однак, на сьогоднішній день у репозитарії Каразінського університету лише 10 % публікацій заархівовані самими авторами. Тому тут потрібно роз'яснювати вченим важливість надання наукових публікацій у вільний доступ. Адже з'являється можливість широкого розповсюдження результатів досліджень: статті, представлені у відкритому доступі, цитуються в три рази частіше. За статистикою наданою «Google Analytics», відвідування електронних архівів постійно зростає, до них заходять представники установ з різних країн.

У світовому рейтингу інституційних репозитаріїв (на січень 2013 р.) серед 1654 електронних архівів репозитарії ХЗМО представлені таким чином:

World Rank «sort by World Rank»	Ukraine rank	Instituto	Size	Visibility	Files Rich	scholar
104	1	Kharkov National Academy of Municipal Economy Repository	344	323	101	34
139	2	Sumy State University Institutional Repository	114	396	87	91
162	3	Ukrainian Academy of Banking National Bank of Ukraine Institutional Repository	276	260	236	162
414	8	Kharkiv National University Institutional Repository	966	638	380	253
789	17	National University of Pharmacy Electronic Archive	422	1214	742	518
867	19	Kharkov National Medical University Repository	697	1060	630	883
1077	27	Kharkov National University of Economics Electronic Archive	816	1497	727	733
1144	29	Kharkov National University of Radioelectronics Electronic Archive ElAr	1140	1349	1024	956

Харківській національній академії міського господарства у 2007 р. Його мета – забезпечення освітнього процесу в Академії і, насамперед, самостійної роботи студентів. Цифровий репозиторій працює на базі програмного забезпечення EPrints 3, розробленого в університеті Саутгемптона. В архіві представлено близько 22 тисячі публікацій: електронні версії конспектів лекцій викладачів, наукові праці, навчальні та методичні посібники. За результатами «Ranking Web of Repositories» від Webometrics на січень 2013 р. електронний архів KNAME посідав перше місце в Україні і 104-е місце у світі.

Досить активно поповнюється електронний архів Сумського державного університету eSSUIR – Electronic Sumy State University Institutional Repository⁸, який займає друге місце в Україні та 139-е місце у світі за результатами січневого рейтингу.

Як бачимо, з 8 представлених, 4 електронних архіви ХЗМО увійшли в TOP-10 репозитаріїв України.

Відцифрування видань минулих років створило умови для того, щоб вони стали відомі широкому колу дослідників. Наукова бібліотека Каразінського університету запропонувала університетським бібліотекам України, які зберігають у своїх фондах рідкісні друковані видання, взяти участь у проекті «eScriptorium – електронний архів рідкісних видань і рукописів для науки та освіти». ⁸ У ньому вже представлено стародруки, рукописи, цінні видання.

У 2012 р. Центральна наукова бібліотека ХНУ імені В. Н. Каразіна стала шостим учасником від України та партнером проекту Світової цифрової бібліотеки «World Digital Library» (WDL)⁹.

⁴ <http://eprints.kname.edu.ua>

⁵ <http://www.essuir.sumdu.edu.ua/>

⁶ <http://dspace.academy.sumy.ua/>

⁷ <http://dspace.univer.kharkov.ua/>

⁸ <http://escriptorium.univer.kharkov.ua>

⁹ <http://www.wdl.org>

Читачі бібліотек об'єднання мають змогу користуватися послугами міжнародних центрів, які ставлять собі за мету сприяти поглибленню та зміцненню зв'язків між представництвами і країнами у діловій, культурній, науковій та освітній галузях, розвивати взаєморозуміння, довіру, дружбу та культурну співпрацю між народами. Наприклад, Інформаційний центр Європейського Союзу діє у бібліотеках УАБС НБУ, ХНЕУ; Польсько-Український центр – у бібліотеках УАБС НБУ; інформаційний центр «Вікно в Америку» – у ЦНБ ХНУ імені В. Н. Каразіна; Центр інноваційних знань Світового Банку в Україні діє у бібліотеці ХНЕУ.

Виявом наукової діяльності бібліотек об'єднання є проведення всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, електронних конференцій тощо. Спілкування між колегами у рамках проведення таких заходів, сприяє обміну інформацією, активізації науково-дослідної діяльності бібліотек, об'єднанню зусиль щодо формування єдиного інформаційного простору.

Підбиваючи підсумки, відзначимо, що книгозбірні вишів Харківського зонального методичного об'єднання надають цілу низку нових послуг своїм читачам: доступ до онлайн-ресурсів, до відцифрованих колекцій, допомагають опанувати електронне середовище. Електронні ресурси, як придбані, так і створювані самою організацією, безумовно, впливають на якість освіти, на ефективність роботи бібліотекарів, на її організацію загалом. Бібліотеки упроваджують абсолютно нові послуги щодо пошуку, доставки та використання інформації не тільки для своїх читачів, але і для віддалених користувачів з усього світу. Соціологічні опитування користувачів бібліотек показують, чи є послуги, що надаються, ефективними і запитуваними. Вузівські бібліотеки вже планують свою діяльність у системі розвитку відносин традиційна бібліотека – світова глобальна мережа. Завдання, які постають у зв'язку з цим перед бібліотеками, потребують високопрофесійних кадрів, які володіють як традиційними методами роботи, так і сучасними комп'ютерними технологіями.

Зміни у бібліотеках вищих навчальних закладів України запроваджуються не заради самих змін, а для того, щоб одна з найважливіших структур вищого навчального закладу максимально відповідала сучасним вимогам користувачів. Інноватика в усіх напрямках діяльності покращує якість роботи бібліотек України, перетворює їх в авторитетні та сучасні інформаційні центри, які прагнуть досягти високого європейського рівня. Удосконалення, розширення бібліотечних послуг сприяє інтенсифікації освітніх і наукових процесів у вищій школі.

Подальша доля бібліотеки залежатиме від того, наскільки вона буде затребувана. Тому без інновацій

ми вже не мислимо діяльність сучасної бібліотеки, особливо без запровадження інформаційних технологій. Вже змінюється традиційний книжковий ринок, видавництва починають працювати з цифровим форматом, бібліотеки комплектують електронний контент, вони замислюються над тим, як працювати з рідерами, як надавати користувачеві електронні видання, займаються моніторингом бібліотечних послуг за допомогою опитування на сайтах бібліотек, забезпечують відцифрування оригіналів, створюють власні електронні колекції, беруть активну участь у русі Відкритого доступу.

Динаміка розвитку бібліотек українських вишів, упровадження новітніх технологій значно випереджають документальне забезпечення процесу перетворення традиційної бібліотеки на сучасний інформаційний центр, який би був затребуваний користувачами не тільки окремого вишу, міста, а й усього світу.

Майбутнє сучасної бібліотеки вишу бачиться в обов'язковому корпоративному співробітництві, у відкритості та взаємодії з вченими, видавцями, авторами, у створенні комфортного бібліотечно-інформаційного простору, спільному формуванні цифрових бібліотек, об'єднаних в єдину Національну цифрову бібліотеку країни.

Список використаних джерел

1. Дементьева Е. В. Структурная реорганизация библиотеки вуза [Электронный ресурс] / Е. В. Дементьева. – Режим доступа : www.unilib.neva.ru/dl/1795.pdf – Заглавие с экрана.
2. Левківський К. М. Інформаційно-наукове забезпечення навчального процесу на сучасному етапі. Формування єдиного науково-інформаційного простору [Електронний ресурс] / К. М. Левківський. – Режим доступу : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2012.php3?nm=47. – Назва з екрана.
3. Звіт, 2012 рік / Харківське методичне об'єднання бібліотек вищих навчальних закладів, Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Х., 2012. – 67 с. : додаток. – На правах рукопису.
4. Нестеренко В. Г. Підсумки роботи бібліотек ВНЗ III–IV рівнів акредитації у 2011 році та основні напрямки їх розвитку [Електронний ресурс] / В. Г. Нестеренко, директор Наукової бібліотеки КНУ імені Тараса Шевченка, заступник голови НМБК МОН молоді та спорту України. – Режим доступу : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2012.php3?nm=47. – Назва з екрана.
5. Програма розвитку Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на 2010–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.kharkov.ua/ua/general/program2020>. – Назва з екрана.
6. Ranking Web of Repositories [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://repositories.webometrics.info> – Title from the screen.

3 (215) 2013

ISSN 1029-7200

БІБЛІОТЕЧНИЙ ВІСНИК

У НОМЕРІ

- **Центральна наукова бібліотека
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна:
минуле – сучасне – майбутнє**

Зміст

Центральна наукова бібліотека
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна: минуле – сучасне – майбутнє

- Журавльова І.* Бібліотеки вишів Харківського
зонального методичного об'єднання:
нова якість роботи 3
- Мошонько В.* Досліджуючи минуле,
творимо майбутнє 9
- Бабічева О.* Сучасне обслуговування користувачів
у бібліотеці вищого навчального закладу 13
- Власов П., Журавльова І.* Книга друкована і книга
електронна: розмова бібліотекаря
з книгарем 16
- Самохвалова О.* Впровадження
АБІС Absotheque Unicode
в університетській бібліотеці 22
- Литовченко В.* Систематизація медичної літератури
в Центральній науковій бібліотеці Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна
за таблицями ББК. 27
- Швалб М., Грамма В., Глибицька С.* Створення
бібліографічних посібників – основний напрям
діяльності Центральної наукової бібліотеки
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна 30
- Донець В.* Використання електронних баз даних
у сучасній бібліотеці вищого навчального закладу 36
- Малиновська В.* Культурно-просвітницька діяльність
Центральної наукової бібліотеки Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна 39
- Евтушенко А.* Некоторые источники формирования
книжного фонда библиотеки
Харьковского университета в 1920–1930 гг. 43
- Коновенко И.* Мария Сибилла Мериан и ее труды 47
- Репринцева В.* Т. В. Калинин и его собрание
рукописных копий исторических документов и книг 50
- Боброва М., Каплин А.* Судьба библиотечного собрания
профессора П. А. Безсонова 55
- Глибицкая С.* Незуученное наследие
Григория Чирикова. 59

Contents

Central Scientific Library
of V. N. Karazin Kharkiv National University:
History – Modern – Future

- Zhuravliova I.* Libraries of the institutions of higher
education of Kharkiv zonal methodical association:
new quality of work. 3
- Mokhonko V.* Research the past we create
the future 9
- Babicheva O.* Modern services for users in the library
of the institution of higher education 13
- Vlasov P., Zhuravliova I.* Printed book
and electronic book: dialogue between librarian
and bookseller 16
- Samokhvalova O.* Introduction
of ALIS Absotheque Unicode
for the university library. 22
- Lytovchenko V.* Systematization of medical literature
in the Central Scientific Library
of V. N. Karazin Kharkiv National University according
to the library bibliographic classification tables 27
- Shvalb M., Gramma V., Hlybyska S.* Creating
bibliographical manual –
the main ways of activities
of Central Scientific Library
of V. N. Karazin Kharkiv National University 30
- Donets V.* Electronic databases using
in a modern university library 36
- Malynovska V.* Cultural and educational activity
in Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv
National University 39
- Yevtushenko A.* About sources
of the formation of the book collection of Kharkov
University Library in 1920–1930 43
- Kononenko I.* Maria Sibylla Merian and her works 47
- Reprintseva V.* T. V. Kalinskyi and his collections of scribal
copies of historical documents and books. 50
- Bobrova M., Kaplin A.* The story of unique personal library
of professor P. A. Bezsonov 55
- Glibitskaia S.* The unstudied heritage
of Grigoryi Chirikov 59